

Saida ERGASHEVA,

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti "dosenti v.b.

E-mail: (ergasheva.saida99@mail.ru)

Tel: (95) 813 35 05

"Madaniyat va san'at menejment" kafedrasi mudiri t.f.n T.Fayziev taqrizi asosida

MADANIYAT VA SAN'AT MUHITINI YARATISHDA MENEJERLARNING O'RNI

Аннотация

Mazkur ilmiy maqolada malakali menejerlar – sifat jihatidan yangi iqtisodiyotning namoyondalari hamma narsani hal etmokda. Yangilikka intilish esa – menejerlik mazmun-mohiyatini ifoda etadi. Shu bois menejmentni boshqarish fani sifatida chuqur va har tomonlama o'rganish, shuningdek, bu sohada xorijda yig'ilgan tajribani tanqidiy tahlil etish va undan ijobiy foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda menejerlar deyarli barcha korxonalar va tashkilotlarda mavjud bo'lib, menejment inson faoliyatining turli sohalarini qamrab oladi.

Shuningdek ijodiy mehnat muhitini terang o'zlashtirib, madaniy tadbirlarni tashkil etishi, kreativ tadbirkorlik bilan shug'ullanishi va xalqqa yuqori saviyali madaniy xizmat ko'rsatish mexanizmlarini tashkil etish.

Kalit so'zlar: Menejment, menejer, madaniyat va san'at, davlat-xususiy sheriklik, madaniy faoliyat va madaniyat tashkilot, ijtimoiy-madaniy boshqaruv, davlat boshqaruvi, kreativ fikrlash, notijorat maqsadlar.

РОЛЬ МЕНЕДЖЕРОВ В СОЗДАНИИ КУЛЬТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СРЕДЫ

Аннотация

В данной научной статье квалифицированные менеджеры - представители качественно новой экономики. Стремление к инновациям представляет собой сущность менеджмента. Поэтому важно глубоко и всесторонне изучать менеджмент, а также критически анализировать и позитивно использовать опыт, полученный за рубежом в этой области. Сегодня менеджеры существуют практически на всех предприятиях и в организациях, а управление охватывает различные области человеческой деятельности.

А также полное освоение творческой рабочей среды, организация культурно-массовых мероприятий, занятие творческим предпринимательством, создание механизмов оказания культурных услуг населению на высоком уровне.

Ключевые слова: Менеджмент, менеджер, культура и искусство, государственно-частное партнерство, культурная деятельность и организация культуры, социально-культурный менеджмент, государственное управление, творческое мышление, некоммерческие цели.

THE ROLE OF MANAGERS IN THE CREATION OF A CULTURAL AND ARTISTIC ENVIRONMENT.

Annotation

This scientific article illustrates managers - representatives of a qualitatively new economy. The desire for innovation is the essence of management. Therefore, it is important to deeply and comprehensively study management, as well as critically analyze and positively use the experience gained abroad in this area. Today, managers exist in almost all enterprises and organizations, and management covers various areas of human activity.

As well as the full development of the creative working environment, the organization of cultural events, creative entrepreneurship, the creation of mechanisms for the provision of cultural services to the population at a high level.

Key words: Management, manager, culture and art, public-private partnership, cultural activities and organization of culture, socio-cultural management, public administration, creative thinking, non-commercial purposes.

Kirish. Hozirgi kunda Yangi O'zbekistonning ijtimoiy-madaniy boshqaruv sohasida yangicha bilim, yangicha ko'nikma va imkoniyatlarga talab kuchaydi. Bunga sabab, madaniyat va san'at muassasalari bugungi bozor iqtisodiyotining ayovsiz bosimi va raqobati bilan ko'rashib, kreativ tadbirkorlikka alohida e'tibor qaratmoqda.

2021 yil 20 yanvar 668-son "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risida"gi O'RQning, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 20 yanvar 30-son "Madaniyat va san'at sohasida davlat-xususiy sheriklik asosida beriladigan davlat mulki obyektlarining ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi qarorning qabul qilinishi madaniyat va san'at muassasalari uchun yangi davrni boshlab berdi. YA'ni, sohadagi barcha ilmiy ishlarining amaliyotga tadbiriq etilishi uchun imkoniyat eshiklari ochildi.

Bugungi kunda O'zbekistondagi jadal islohotlar davlat boshqaruvini takomillashtirishni, unda sifat o'zgarishlari yasashni taqozo etmoqda. Bu vazifa davlat va jamiyatning taraqqiyotiga turtki bo'ladigan omillardan oqilona foydalanish, ilg'or mamlakatlar tajribasida sinalgan yondashuvlarni qo'llashga undaydi. E'tiborlisi shundaki, davlat boshqaruvidagi o'zgarishlar ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy va madaniy-ma'rifiy sohalar bilan uzviy bog'liqlikda amalga oshiriladi. Shu nuqtai nazardan, davlat boshqaruvi sohasining samaradorligini oshirish uchun ushbu uyg'unlikni ilmiy tadqiqotlarda aks ettirish zarurati tug'iladi. Buning uchun davlat boshqaruvini mantiqan o'zaro bog'liq tarmoqlarni o'z ichiga qamrab olgan, yaxlit soha sifatida ilmiy tadqiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa davlat boshqaruvining mohiyati va o'ziga xos jihatlarini o'rganish, shu asosda sohaga oid muammolarni aniqlash hamda bartaraf etish imkoniyatini kengaytiradi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Endigi vazifa nafaqat ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, balki ularning natijalarini amaliyotga tatbiq qaratilgan samarali mexanizmlarni yaratishdan iborat. Chunoschi bugungi kunda madaniyat muassasalarida tashkiliy va boshqaruv tizimi birinchidan, ijodiy ishlab chiqarish va madaniy xizmat ko'rsatishda samarali mexanizmlarni yaratish bo'lsa, ikkinchidan, jamiyatda madaniy jarayonning ravnaqi va istiqboli tanqidiy-tahlil bilan qayta ko'rib chiqilishi zarur.

Shu bois madaniyat sohasi menejmentida ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-axloqiy, badiiy-estetik ta'lim sirlarini o'zlashtirish, madaniy meroslarni chuqur o'rganish, kreativ fikrlash va yuqori kasbiy tajriba talab etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Shuningdek ijodiy mehnat muhitini terang o'zlashtirib, madaniy tadbirlarni tashkil etishi, kreativ tadbirkorlik bilan shug'ullanishi va xalqqa yuqori saviyali madaniy xizmat ko'rsatish mexanizmlarini puxta o'rganishi lozim. Davlatimiz tomonidan qabul qilingan huquqiy-normativ asoslarga tayangan holda, madaniyat va san'at muassasalarining moliyaviy ta'minoti, sohada davlat-xususiy sheriklikni yanada rivojlantirish, madaniyat muassasalari tarmog'ini va ijodiy faoliyat tizimini

yanada kengaytirish, ularning moddiy-texnik bazasini davlat-xususiy sheriklik asosida mustahkamlash, aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni tashkil etishda menejer ko'proq motivatsion metodlardan foydalanish ko'nikmasiga ega bo'lishi zarur.

Shu nuqtaiy nazardan menejment madaniyat sohasining muvaffaqiyat va istiqbolini, joiz bo'lsa barcha ijtimoiy-madaniy faoliyatning asosi va kafolatini belgilaydi desak mubolag'a bo'lmaydi. Zero, Yangi O'zbekiston – yangi madaniyat va san'at muhitini yaratishga qodir davlatdir. Bu hususida Muhtaram Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev: “Bir haqiqatni hech qachon unutmaylik: biz buyuk tarix, buyuk davlat, buyuk madaniyat yaratgan xalqmiz. Biz – hech qachon mehnatdan qochmaydigan, qiyinchilikdan qo'rqmaydigan, adolatni qadrlaydigan, azmu shijoatli, buyuk xalqmiz. Barchamiz bir tanu bir jon bo'lib, yakdil va ahil bo'lib harakat qilsak, halol-pok bo'lib, yaxshi niyat bilan mehnat qilsak, har qanday marralarni egallashga, boshqacha aytganda, tariximizning yangi sahifasini yaratishga qodir xalqmiz” – deya ta'kidlab, barchamizga yuqori ishonch va mas'uliyat bildirgan edi.

Tahlil va natijalar. Shunday ekan, biz madaniyat va san'at sohasida boshlagan islohotlarimizni yuksak bilim va salohiyatimiz, kuch va imkoniyatlarimiz, bor azmu shijoatimizni ishga solgan holda davom ettiramiz.

Madaniyat va san'at sohasi menejmenti esa madaniyat va san'at muassasalaridagi jarayonlarni va personallarni boshqarish demakdir.

Darhaqiqat, menejment inglizcha “manage” – boshqarish so'zidan kelib chiqqan. Shu bilan birga, “boshqarish” atamasi “menejment” atamasi bilan to'liq sinonim bo'la olmaydi, chunki birinchisi o'zining semantik diapazonida ancha kengroqdir. Chunki, u ham texnik, ham biologik jarayonlarga taalluqli bo'lishi mumkin. Asrimizning 60-yillarida menejment amerikanacha boshqaruv deb tushunilgan, keyinchalik “ilmiy boshqaruv” deb yuritila boshlagan.

Menejmentga oid ko'plab adabiyotlarda mutaxassislar ta'kidlashicha, “menejment” atamasi faqat bozor sharoitida faoliyat yurituvchi firma, tashkilot, korxonada darajasidagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni boshqarishga nisbatan qo'llaniladi. Shuni ham ta'kidlash joizki, ushbu tashkilot va firmalarning yo'nalishlari har xil bo'lishi mumkin va ular o'z faoliyati jarayonida nafaqat tijorat, balki notijorat maqsadlarni ham ko'zlashlari mumkin.

Menejment bozorda mustaqil xo'jalik yurituvchi sub'ektlar sifatida faoliyat yurituvchi sanoat firmalari, xususiy kompaniyalar, sayyohlik agentliklari, mehmonxonalar, transport kompaniyalari, banklar, ta'lim va madaniyat muassasalari va boshqa barcha xo'jalik bo'linmalarining faoliyatini qamrab oladi. Menejmentning mohiyatini ko'pincha turli muassasa va tashkilotlar, korxonalar va tuzilmalarning muvaffaqiyatini ta'minlaydigan boshqarish tizimi bilan bog'laydilar. Menejment jamiyatning deyarli barcha jabhalarida: siyosat, savdo, fan, ta'lim, konfessiyaviy faoliyat, turizm, madaniyat va san'at va boshqa sohalarida qo'llaniladi.

Tashkilotlar va firmalarning faoliyati ko'pincha yangi imkoniyatlarni izlashga, muammolarni hal qilish uchun turli xil zahiralarni topish va jalb qilish qobiliyatiga, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlaridan foydalanishga asoslangan ish uslubini talab qiladi. Bularning barchasi bevosita menejment bilan bog'liq. Shu bilan birga, menejment deganda odamlarning xatti-harakatlari va salohiyati, qo'yilgan maqsadlarga erishish qobiliyati, mehnatidan foydalangan holda g'alaba qozonish ilmi va san'ati sifatida tushunish mumkin.

Ma'lumki, jamiyatning o'tish davridagi asosiy sotsial ehtiyojlaridan biri – tashkil etish va boshqaruv tizimini takomillashtirishdir. Aslida boshqaruv funksiyasi inson hayotining barcha sohalarida obyektiv jarayonlar natijasida oshib boradi. Bozor munosabatlariga o'tish jarayonida u yanada kuchayib, uni tashkil etish yanada murakkablashadi.

Ular orasida hozirgi sharoitda boshqaruv mexnizmlaridan to'g'ri foydalanishga muhtoj bo'lgan madaniyat sohasi ham mavjud. Bunda biz madaniyatni nazariy tushunish haqida emas, balki amaliyotda qo'llashimiz yoki amaliy jihatdan tushunishimiz kerak bo'ladi. Madaniyatni talqin qilish turli yo'llar bilan tushunilishi mumkin. Madaniyat haqidagi mavjud g'oyalarning aksariyati olimlar, ijtimoiy-madaniy soha xodimlari, ijodkorlar, oddiy odamlar orasida juda yaxshi asosga ega. Gap shundaki, madaniyat haqida gapirganda, u yoki bu vaziyatlarga tegishli bo'lishi mumkin bo'lgan “umumiy mezonlarga” rioya qilish kerak. Shuningdek, “madaniyat” tushunchasini talqin qilishning turli usullaridagi bu ko'p qirrali atama qadimgi davrdan boshlab paydo bo'lgan.

Boshqaruv va madaniyat bir-biriga mos kelmaydi, chunki “sovuq” iqtisodiy hisoblash va yuqori ma'naviy qadriyatlarining namoyon bo'lishi (yaxshi yoki haqiqat) bir-biri bilan birlashishi qiyin. Bunday holatda madaniyat boshqarish uchun obyekt bo'lishi mumkinmi?

Zamonaviy madaniyatshunoslikda madaniyatning ko'plab ta'riflari huquqiy tan olinadi. Misol uchun, madaniyat insoniyatning ijtimoiy tajribasini yoyishni aqliy va ramziy mexanizmlari tizimi sifatida tushuniladi.

Madaniyatning klassik ta'rifi 1871 yilda ingliz antropologi Eduard Teylor tomonidan shakllantirilgan: madaniyat – bu jamiyatda inson tomonidan o'rganilgan bilim, e'tiqod, axloq, urf-odatlar, qonunlar, qadriyatlar kompleksi. Madaniyatning bunday ta'rifi yordamida jamiyat, millat, guruhning o'ziga xos xususiyatlari qayd etilgan. Madaniyat – jamiyat, inson ijodiy kuch va qobiliyatlari tarixiy taraqqiyotining muayyan darajasi, kishilar hayoti va faoliyatining turli ko'rinishlari, shuningdek, ular yaratadigan moddiy va ma'naviy boyliklarda ifodalanadi. “Madaniyat” tushunchasi muayyan tarixiy davr (antik madaniyat), konkret jamiyat, elat va millat (o'zbek madaniyati), shuningdek, inson faoliyati yoki turmushining o'ziga xos sohalarini (masalan, mehnat madaniyati, badiiy madaniyat, turmush madaniyati) izohlash uchun qo'llaniladi. Tor ma'noda “madaniyat” atamasi kishilarning faqat ma'naviy hayoti sohasiga nisbatan ishlatiladi.

Xulosa va takliflar. Madaniyatni jamiyat hayotining muayyan sohasi, siyosat, iqtisod, ta'lim va boshqalar bilan bir qatorda deb tushunish mumkin. Boshqacha qilib aytganda, madaniyat sohasi jamiyatning muayyan qismini, muayyan resursini, muayyan jamiyatning institutsional shakllari, dunyoqarashi, qadriyatlari, stereotiplari, normalari yordamida ishlab chiqarish, saqlash, uzatish imkonini beruvchi mexanizmini ifodalaydi.

ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш. М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. 3-нашри. Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2022.-440 бет.
2. Шарифхўжаев М., Абдуллаев Ё. Менежмент. Т., “Ўқитувчи”, 2001.
3. Мирзиёев Ш. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон. 2021.
4. Мирзиёев Ш. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2019. – 400б.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси 2020 йил, 24-январь. – Тошкент: Тасвир. 2020.
6. Янги Ўзбекистон демократик ўзгаришлар, кенг имкониятлар ва амалий ишлар мамлакатига айланмоқда. Тошкент – 2021 йил. “Ўқитувчи” МЧЖ матбаа уйи. 182-бет.
7. Ҳайдаров А. Маданият – миллий юксалиш пойдевори (матн) “Олтин мерос пресс” нашриёти. Тошкент – 2021. 478 бет.

8. Бекмуратов М.Б., Шодиев Х.Х. “Менежмент назарияси ва амалиёти”. Тошкент, 2021. “Замон полиграф” ОК нашриёти. 272 б.
9. Yusupova N. “Taym menejment-vaqtni boshqarish”. –Т.: “Yangi asr avlodi”. 2014-y.
10. E.G. Nabiyev, D.N. Rahimova, Sh.N. Mavloniy. Zamonaviy menejment nazariyasi va amaliyoti. // O‘quv qo‘llanma. – Т.: “Akademiya” nashriyoti, 2006.